

Pesty Frigyes (1823-1889)

storic, redactor de publicații, colecționar de toponimice, arhivar, academician.

S-a născut la Timișoara. Numele lui de familie este Pesthy, dar, din cauza unei erori a ofițerului de stare civilă, folosea numele cunoscut azi. Gimnaziul l-a urmat la Timișoara, iar liceul, la Szeged. De timpuriu, profesorii i-au remarcat talentul și l-au susținut. Se întoarce în orașul natal, unde primește o slujbă la comenduirea garnizoanei. În 1846 se însoară cu Mária Fiala, care îi dăruiește patru băieți și cinci fete.

Ca tânăr funcționar, ia parte activă la viața politică și culturală a Timișoarei, devenind, curând, unul dintre conducătorii comunității maghiare locale. Ca urmare, la 12 octombrie 1848, când se decretează starea de asediu la Timișoara, Pesty este obligat să părăsească urbea. În aprilie 1849 pleacă la Debrețin, unde se pune în slujba lui György Klapka, timișorean de origine, adjunct al ministrului apărării; este angajat la secția de justiție a ministerului. Pe parcursul luptei pentru libertate, ajunge, pe rând, la Buda, Arad, Lugoj, în funcție de câmpurile de luptă. După eșecul bătăliei de la Timișoara, pleacă spre Turcia, stabilindu-se, ca emigrant, la Vidin. Bolnav fiind, îi este permis să se întoarcă în patrie, pentru a putea fi îngrijit de familie. La scurtă vreme însă, este încarcerat la Budapesta, de unde este eliberat în februarie 1850.

Întors acasă, pornește spre Mehadia, pentru a-și recupera lucrurile lăsate acolo. Suspectat fiind de faptul că știe unde se află coroana, este reținut și supus, la Orșova, unui interogatoriu sub amenințare. Când i se dovedește nevinovăția, este liber să plece la Timișoara. Aici, în 1850, va fi ales secretar al nou-constituitei Camere de Comerț și Industrie, funcție pe care o va îndeplini până în anul 1864. În 1857 Pesty ia parte, ca reprezentant al Camerei de Comerț, la Congresul de Statistică de la Viena. În anul 1858 face un tur al orașelor miniere din Caraș și din zona de frontieră, studiind și industria minieră.

În 1858, guvernatorul de Voivodina, Johan Coronini, își dă acordul pentru editarea unei publicații enciclopedice, intitulată *Delejtű*, care vede lumina tiparului la 23 iulie 1861. În paginile revistei, care era redactată de Pesty, se tipăresc mai ales articole cu profil de științe ale naturii și economice. Scopul secret a gazetei rezidă în pregătirea reanexării regiunii de Ungaria. Din această cauză, ziarul este interzis în câteva ori. Casa lui Pesty este percheziționată, i se confiscă manuscrise. Noul guvernator, generalul Saint Quentin cere arestarea lui Pesty și trimiterea sa în temnița din cetate, dar a fost nevoit să îl pună în libertate după Diploma din Octombrie.

În această perioadă Pesty publică lucrările *Temesvár múltja* (Istoria Timișoarei), *A tatárjárás korabeli magyar nádorokról* (Despre palatinii unguri din perioada migrației tătarilor), *a Magyar helynevek* (Toponimii maghiare). După ce fusese ales, la 16 decembrie 1859, ca membru corespondent al Academiei, își ține, în 1861, discursul de recepție intitulat *Ordinul templierilor în Ungaria*.

La expoziția mondială de la Londra, din 1862, este delegat din partea Camerei de Comerț; stă acolo vreme de o lună, după care întreprinde un voiaj de documentare de câteva luni în Franța, Belgia și Germania de Jos.

Un grup de cetățeni ai Timișoarei îi propune, în 1861, postul de primar al urbei; el însă nu acceptă propunerea. Totuși, la sfârșitul aceluiași an, arădenii îl aleg ca deputat în parlamentul ce urma să ia ființă. În 1876 este ales deputat pentru a doua oară la Körmöcbánya (azi, Kremnica, Slovacia), în același an obținând titlul de consilier regal.

În anul 1864, la Pesta ia ființă Prima Bancă Industrială Ungară, care îl alege ca secretar, așa că Pesty se mută la Pesta. Începe, de acum, o extrem de fertilă perioadă de creație pentru Pesty.

În 1865, primește aprobarea de a edita o publicație periodică de istorie intitulată Századok (Secole). În 1867, în colaborare cu Arnold Ipolyi și Mihály Horváth, fondează Magyar Történeti Társulat (Societatea Ungară de Istorie). Alte lucrări ale sale din această perioadă sunt: A perdöntő bajvívások története Magyarországon (Istoria duelurilor din Ungaria, 1865), A temesi bánóság elnevezésének jogosulatlansága (Despre denumirea de Banat timișean, 1868). În intervalul 1870-1885 studiază mai toate arhivele din Ungaria, inclusiv cele private. Izbutește să constituie o colecție impresionantă de documente numărând nu mai puțin de 10.000 piese, originale sau în manuscris. Apar, apoi, succesiv, cele mai reprezentative lucrări ale sale: cele două volume din A világtörténelem napjai (Zilele istoriei universale, 1870), Szörény vármegyei hajdani oláh kerületek (Districtele valahe din comitatul Severinului, 1877), Brankovics György rác despota birtokviszonyai Magyarországon (Moșiile despotului sârb Gh. Brancovici, din Ungaria), și cele trei volume din A Szörényi Bánóság (Banatul Severinului) din anii 1877-1878.

Chiar mai importante decât cele menționate sunt cartea în două volume Az eltűnt régi vármegyék (Comitatele vechi dispărute, 1880) și lucrarea A várispánságok története (Istoria instituției de comite a cetăților, 1882). Tot în anul 1882 apare ediția de limbă germană a lucrării sale care a făcut vâlvă, Die Entstehung Croatiens, în care analizează, fără patimă, relația dintre Croația și Ungaria, ca și în cazul studiului intitulat 100 politikai és történeti levél Horvátországról.

Academia îl alege membru plin în 1877, între timp el devenind secretar al secției a II-a și referent al comisiei de istorie. Comitatele Timiș și Caraș îl însărcinaseră, încă din 1868, pe Pesty, să realizeze monografiile lor. Așa iau naștere cele trei volume ale Krassó vármegye története (Istoria comitatului Caraș, 1883-84). Tot în această perioadă se constituie Comisia ungară a Arhivei Vaticanului, una dintre țelurile fixate de aceasta fiind copierea listelor de zeciuială papală. Misiunea îi este încredințată lui Pesty, care va petrece câteva luni la Roma, în arhiva de la Vatican. Ultima lucrare mare a sa apare în 1888: Magyarország helynevei (Toponimiile Ungariei). Culegerea datelor pentru aceasta a fost demarată încă din anul 1864, întregul material însumează 67 de volume, din care a apărut, în timpul vieții sale, doar unul, el încetând din viață, la Pesta, la 23 noiembrie 1889.

Revista maghiară timișoreană, Heti Új Szó a instituit, în anul 2008, Medalia comemorativă Pesty Frigyes, cu scopul recunoașterii unor performanțe culturale locale.